

1. osa. LUGEMINE

Esimene osa koosneb kahest ülesandest, mille eest on võimalik saada kokku 30 punkti. Ülesannete lahendamiseks on aega ~50 minutit.

1.1 Loe tekst läbi ja lahenda selle põhjal ülesanded. 20 punkti

Eduard Vilde
Mahtra sõda
(katkend)

Eduard Vilde
Foto: Frère Christin

Kupja-Pritsu* luhtaläinud kosjakäik, veel enam aga Huntaugu Miina äkiline kadumine sünnitasid kogu vallas muidugi suurt tähelepanekut. Kui kadunud pruuti terves külas asjata oli otsitud, oli peigmees isamehega* kirudes ja sajatades Huntaugult ära sõitnud, kohkunud vanemaid arusaadavasse härma* ja muresse maha jättes.

Muidugi algas uurimine ja järelekuulamine teisel päeval uuesti, ei andnud aga mitte paremat tagajärge. Paar inimest olid Miinat öhtul külavainut mööda kiirel sammul näinud minevat, kuid nad polnud temalt küsinud, kuhu ta läheb, ning külas ei olnud ta üheski talus sees käinud. /.../ Miina jäi kadunuks, nagu oleks ta maa alla vajunud. Kõige suuremat südamevalu kannatas Huntaugu perenaine. Ta nuttis ööd kui päevad, süüdistades ennast ja oma meest valjuses, mis nende lapse põgenema ajanud, ja kujutles endale juba salaja, kuidas Miina surnukeha kusagilt jõest või järvest leitakse ja koju kantakse.

Õnneks olid aga kõik kartused põhjusega. Ühel heal päeval tuli Mihkli ja Viuu vanem tütar Mari, kes oli naabervallas ühel kolmepäeva-talunikul mehel, hobusega Huntaugule. Viuu tõttas talle punaseks nutetud silmadega vastu ja hüüdis juba eemalt pisarast lämmatatud häälel:

„Mari, meil on suur õnnetus sündinud! Meie Miina on mitmendat päeva kadunud.”

Mari aga ei ehmatanud sõnumist sugugi, ta suu ümber tuksus koguni nagu tagasihoitud naer.

„Kes käsib tüdrukut sundida niisukese mehele minema, keda ta ei salli!” vastas noor naine hobust aia külge sidudes. „Jah, nüid, kus ta putku pani, on teil vesi ahjus!”

„Sina tead siis, miks ta kadunud on?”

„Tean küll.”

„Kust sa tead?”

„Miina enese käest.”

Huntaugu eide vana koltunud näo üle lendas lai rõõmuläige. „Mari, kulla pai laps, siis tead ju ka, kus Miina on! Teil on ta! Mu süda nagu aimaski seda, ja täna tahtsin jalad selga võtta ja teie poole teele minna.”

„Oleksid seda juba poar päeva varem võind aimata,” naeris Mari. „Kuhu ta teie arust siis mujale pidi minemagi kui õe juurde! Jah, Miina on meil, ja terve pealegi.”

„Jumalale tänu!” hüüdis eit käsi ristitades. „Mihkel, Mihkel,” pööras ta siis hõikava suu toa poole, „meie Miina on leitud! Vanamees, meie Miina elab ja on terve!”

Varsti pistis Huntaugu peremees oma murepilvise palge ukse vahelt, nägi oma vanemat tütart ning tuli ruttu välja. Eit seletas talle mõne lendava sõnaga, mida ta ise praegu oli teada saanud. Seepeale viidi külaline, kes vanemal nagu raske kivi oli südame pealt võtnud, sooja tuppa.

„Kuule, toat,” algas seal noor perenaine poolnaljataval tõrelemisel, „kas see koa mehe tegu on, et oma lihast last vägise sunnid meest võtma, keda ta silma otsas ei salli! On sul Miina mehelepanemisega üldse nii suur häda? Ta on ju su ainus kodune laps. Annad teise ära, jääd päris võeraste inimestega. Kas sul armastust oma lapse vastu südames põlegi?”

„Kas temal on minu vasta armastust?” torises Mihkel magushapult. „Kui ta vähegi isa peale oleks mõeld, ega ta mulle siis seda tükki oleks mängind. Ta teadis väga hästi, mis kasu ma kõik soan, kui Prits mulle väimeheks tuleb.”

„Oh, sa vaene,” nõokas Mari, „parun luband sulle suurema ja parema koha anda, aga kas tahtsid siis selle pisku eest oma last ära müia? /.../”

„Miks sa teda siis nüid koju ei toond?” küsis Mihkel.

„Ta ei tuld. Ta ei tule enne koju, kui isa ja ema kindla sõna annavad, et nad teda Pritsule ei pane. Just seda sõna tuln talle siit viima.”

2.2 Kirjavahemärgista laused. 10 punkti

- Eesti Lastekirjanduse Keskuse direktor Triin Soone ütles Laste Vabariik on Eesti Vabariigi 100. aastapäevale pühendatud ettevõtmiste sari mille eesmärk on tutvustada lastele omakultuuri huvitavas vormis.
- Et siduda omavahel kunsti ja teadust rääkis Triin Soone kaasasime Laste Vabariigi ettevalmistustesse oma ala parimad asjatundjad.
- Kultuuriminister Indrek Saare sõnul on märgiline et Eesti omariikluse tähtpäeva tähistamine sai alguse just laste ja noorte kultuuriaastal sest lapsed ja noored on ka tulevikus Eesti kultuuri kandjad.
- Laste Vabariik tegi esimese peatuse 25. mail Põltsamaal sõitis suvel läbi kõik Eesti maakonnad jõudes kokku rohkem kui 50 paika.
- Laste Vabariigis oli kolm ala etenduseala mänguala ja töötubade ala.
- Kätlin Vainola kirjutatud ja Taavi Tõnissoni lavastatud lustakas lugu rääkis nii Eestist eestlastest kui ka kõigest muust mida peame oluliseks.
- Saja-aastased vanaprouad Hulda ja Gulda näidendi „Kõige parem kingitus” peategelased kes valmistusid Eesti Vabariigi 100. sünnipäevaks esinesid lavaga haagisautol.
- Ainulaadset labürint-mängualal võis piiluda maa alla ja merepõhja vaadata taevasse kuulata Eestimaa hääli ära tunda tuttavat ning avastada uut.
- Muuseumid elamuskeskused raamatukogud kõik need Laste Vabariigi sõbrad pakkusid töötubades toredaid tegevusi.
- Peame väga oluliseks et lapsed sel mängulisel ja lõbusal moel Eesti Vabariigi sünnipäevast osa said ütles EV 100 programmijuht Maarja-Liisa Soe.

2.3 Kasuta tumedalt trükitud sõnades suurt ja väikest algustähte õigesti. 7 punkti

- Kirjastus **hea lugu** andis Anton Hansen Tammsaare suurteose „**tõde ja õigus**” välja pidulikus kinkeköites.
- XII noorte tantsupidu** tugines Friedrich Robert Faehlmanni tuntud müüdile, mis jutustab **koidu** ja **hämariku** armastusloo.
- Eesti Vabariigi 100. aastapäevaks disainiti temaatiline šokolaad, mille ümbrispaberil on kujutatud Eesti tähtsamaid vaatamisväärsusi, nagu **vabaduse väljak**, **lauluväljak**, **paks margareeta**.
2017. aasta **võidupüha** paraad, millega tähistati **võnnu lahingus** saavutatud võitu Landeswehri üle, toimus Rakveres.
- Ajakiri **kodu ja aed** tutvustas tarbekunstnikke ja disainereid, kes on Eesti kodude väljanägemist tähelepanuväärselt mõjutanud.
- Paljud inimesed armastavad **rae leiba**, mille tooraine on **eestimaise** päritoluga.
- Põhjataeva tähtkuju **suur vanker** ei looju kunagi.

Täidab
hindaja

0,5/1 p

0,5/1 p

0,5/1 p

0,5/1 p

0,5/1 p

0,5/1 p

0,5/1 p

0,5/1 p

0,5/1 p

0,5/1 p

Punkte kokku:

0,5 p

0,5 p

0,5 p

0,5 p

0,5 p

0,5 p

0,5 p

0,5 p

0,5 p

Punkte kokku:

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Sisu	Õigekiri	Sõnavara ja stiil	Ülesehitus	Punkte kokku:
23	24	25	26	

„Ta ei tule koju?” Mihkli silm hakkas vihaseks minema. „Ta p e a b tulema, muidu lasen ta talitajaga* vägisi tuua! /.../”

„Tasa, tasa!” naeris Mari. „Kui sa talitajaga tuled, siis võiks kergesti juhtuda, et teda meil enam ei olegi.”

„Kas kuuled, vanamees, kas kuuled!” oli nüüd emal tuli takus. Mitmepäevane piin tütre saatuse pärast oli ta südame pehmeks teinud. Ta heitis nüüd täiesti Mari kilda ja katsus ka palumisega kangekaelsesse mõjuda. „Toat, anna seekordki veel järele!” ütles ta meelitades. „Käsi laps koju tulla, jätame ta mõneks ajaks rahule, anname talle mõne kuugi aega ja küsime siis uuesti. Võib koa olla, et Prits teda nüüd enam ei tahagi. /.../”

„Emal on õigus,” lisas Mari juurde. „Kõige parem oleks, et teie temale aega annaksite asja järele mõelda. Vägise ei soa teda ometi mitte papi* juurde vedada. Ta jooseks uuesti ära ja siis on võimalik, et teie teda enam ei näe. Sest sel tüdrukul on midagi sees, mis ennem murdub, kui paindub. Kas teate, mis nägu tal oli, kui ta meile hommiku sisse astus, pikast teest väsin ja nutust roidund? /.../ Vahtis mulle otsa nagu teisest ilmast, ei soand tükil ajal sõna suust /.../. Hakkasin teisega pisut tõrelema, et ta niisukese lapsetembu on ära teind ja vanemate juurest ära joost, aga siis hüüdis, enesel silmad tuld täis: „Vägise ei lase ma ennast Pritsule panna, kas võetagu mu hing!””

Huntaugu Mihkel oli tütre pärast tõsiselt mures olnud, enam, kui ta oli lasknud välja paista; aga nüüd, kus ta teadis, et Miina elus ja terve on, polnud mitte kerge tema uuesti ärganud jonnist võitu saada. Ema ja tütar pidid temaga kaua rääkima ja kõik põhjused ette tooma, mis näitasid, et siin ainult heaga midagi on korda saata, mitte vägivallaga, kuni ta järele hakkas andma ning viimaks torisedes otsustas:

„Hea küll, ta võib koju tulla ja ma tahan talle poar kuud aru pähe võtmiseks aega anda. Teie mõlemad peate tal seejuures abiks olema: ehk leiate kolme peale kokku niipaljude oimu, et mõistate, mis mina õieti tahan. Ma ei taha jo muud kui h e a d – head enesele ja head teile kõigile.”

„Aamen!” muigas Mari. /.../

Ja sellega sõitis ta koju. Juba järgmisel päeval tuli Miina isamajja tagasi.

(Teksti on eksamiülesandeks kohandatud.)

kubjas – talupojast mōisasundija

isamees – meesterahvas, kes koos peigmehega kosjas käib ja pruudi vanematega kokku lepib

pruudi kaasavara asjus; kosjaisa

härm – meelepaha

talitaja – valla või küla juhtiv ametiisik, vallavanem

papp – vaimulik, kirikuõpetaja

1. Miks võis Kupja-Pritsu kosjaskäiku luhtaläinuks pidada?

Täidab
hindaja

p	1
-----	-----

2. Mida kartis Huntaugu Viiu kõige rohkem, kui Miinat kuskilt ei leitud?

p 2

3. Mis kasu lootis Huntaugu Mihkel saada sellest, kui Miina Kupja-Pritsule naiseks läheb?

4. Miks ei tahtnud Huntaugu Miina minna Kupja-Pritsule naiseks?

5. Miinat on kujutatud kangekaelse neiuna. Põhjenda, kellelt ta on oma kangekaelse iseloomu pärinud.

6. Ema ja tütar veensid isa, et ainult heaga saab Miina kodust lahkumise probleemi lahendada. Millise lahenduse nad välja pakkusid ning mis tingimusel oli isa sellega nõus?

Lahendus: _____

Tingimus: _____

Tingimus: _____

7. Maril ja Miinal olid usalduslikud suhted. Too selle kohta kaks näidet teksti põhjal.

8. Selgita oma sõnadega tumedas kirjas olevaid väljendeid.

„Ta **heitis** nüüd täiesti Mari **kilda** ...” – _____

„Jah, nüüd, kus ta putku pani, on teil **vesi ahjus!**” – _____

„Jah, nüüd, kus ta putku pani, on teil **vesi ahjus!**” – _____

4

Täidab
hindaja

$2p$	3
------	-----

$1p$	4
------	-----

$$1 + 1p \quad 5$$

$2p$	6
------	---

$2p$	7
------	---

$1 + 1p$	8
----------	---

1 p	9
-----	---

$1 p$	10
-------	------

SA INNOVE

PÕHIKOOLI LÕPUEKSAM EESTI KEEL 2018

Mis mind seob Eestiga?

[illegible]

2. osa. KIRJUTAMINE

Teine osa koosneb viiest ülesandest, mille eest on võimalik saada kokku 70 punkti. Ülesannete lahendamiseks on aega ~130 minutit.

2.1 Loe tekstid läbi ja kirjuta vähemalt 200-sõnaline kirjand teemal „Mis mind seob Eestiga?”. Kirjandis võid toetuda loetud tekstidele. Ülesande lahendamiseks on aega ~90 minutit. 40 punkti

Fred Jüssi, loodusemees ja fotograaf

Eestis on hea elada nendel, kes on orienteeritud püsiväärtustele. Püsiväärtusi ei ole raputanud järsud muutused Eesti elus, Eesti ühiskonnas ega ka ajaloo.

Püsiväärtusi peame otsima looduskeskonnast, otsad viivad sinna. Üks inglane küsis kunagi minult intervjuus: „What is your philosophy?” Ma jäin talle vastuse võlgu, sest ma ei osanud öelda, mis asi see minu filosoofia peaks olema. Aga ma mõtlesin selle üle järele ja hiljem leidsin, et ma olen vist selle nimel tegutsenud, et eestlastele mõista anda, millest on neil oht ilma jääda. (Õhtuleht, 22.11.2011)

Jim Ashilevi, kirjanik ja näitleja

Eesti on inimõõtmetes riik. Sa leiad siin üles inimesed, kes mõtlevad sinuga sarnaselt, ja te saate koos suuri asju ära teha. Suuri üle-eestilisi asju. Eesti on riik, mille ühest otsast teise jõuab autoga nii 3,5 tunniga. Riik, mille ühest otsast teise võib ka jalgsi matkata. Selles mõttes inimõõtmetes riik.

See on riik, kus inimesed oskavad endale ise toitu kasvatada, kus käiakse marjul ja seenel. Räägi seda mõnele linnastunud lääneeurooplasele. Ta satub segadusse ega saa aru, mida sa seenelkäigu all silmas pead. (Müürileht, 12.09.2013)

Helja Kirber, eesti keele õpetaja Soomes

Eesti on minu sünnimaa ja kuigi ma elan praegu mujal, jääb Eesti mulle kõige lähedasemaks maaks. Põhjusi on palju. Kõigepealt muidugi eesti keel, minu emakeel, milles suudan ennast kõige nüansirikkamalt väljendada. Unustada ei tohi ka komberuumi – ükskõik kui lähedane teine riik ja ühiskond on, siiski tehakse seal palju teistmoodi, naljaga võiks öelda isegi, et valesti. See kõik ja palju muud teeb Eestist mulle koha, mis on mulle kõige lähedasem ja kus ma tunnen end kõige vabamalt. (facebook.com)

Fred Jüssi
Foto: err.ee

Jim Ashilevi
Foto: Heiko Kruusi, ohtuleht.ee

Helja Kirber
Foto: plus.google.com

9. Põhjaeesti keskmurdele on iseloomulik pika täishääliku asendumine täishäälikuühendiga. Leia tekstist kaks erinevat sõna, milles see murdekeelele iseloomulik joon avaldub.

10. „Mahtra sõda” hakkas ilmuma ajalehe Teataja veergudel 1902. aasta alguses. Mitmenda sajandiga on tegu? Kirjuta arv nii araabia kui ka Rooma numbritega.

Romaan „Mahtra sõda” hakkas ilmuma _____ sajandil / _____ sajandil.

1.2 Loe tekst läbi ja lahenda selle põhjal ülesanne. 10 punkti

Eesti lipu seadus

§ 1. Eesti lipp

- (1) Eesti lipp on sinimustvalge.
- (2) Eesti lippu kasutatakse rahvus- ja riigilipuna.

§ 2. Eesti lipu kirjeldus

(1) Eesti lipp koosneb kolmest võrdse laiusga horisontaalsest värvilaiust. Ülemine laid on sinine, keskmine must ja alumine valge. Lipu laiuse ja pikkuse vahekord on 7 : 11. /.../

§ 3. Eesti lipu heiskamine Pika Hermanni torni

- (1) Eesti lipp heisatakse Pika Hermanni torni Tallinnas iga päev päikesetõusul, kuid mitte varem kui kell 7.00, ja langetatakse päikeseloojangul.
- (2) Eesti lipu heiskamisel Pika Hermanni torni kasutatakse muusikalise signatuurina Eesti Vabariigi hümn algusfraase ning langetamisel Gustav Ernesaksa Lydia Koidula sõnadele loodud laulu „Mu isamaa on minu arm” fragmendi baasil loodud signatuuri. /.../

§ 5. Eesti lipu heiskamine alaliselt

- (1) Eesti lippu ei langetata Riigikogu, Vabariigi Valitsuse, Riigikohtu, kohtu, Riigikontrolli, Õiguskantsleri, Riigikantselei, ministeeriumi, Eesti Panga, valla- ja linnavolikogu ning valla- ja linnavalitsuse hoonel ning piiripunktis.
- (2) Eesti lipp heisatakse Eesti välisesinduse hoonel, arvestades asukohamaa seadusi ja tavaid.
- (3) Põhikooli, gümnaasiumi, kutseõppeasutuse, rakenduskõrgkooli ja ülikooli hoonel heisatakse kõigil koolipäevadel Eesti lipp.
- (4) Kohaliku omavalitsuse volikogu võib määrata omavalitsuse territooriumil koha, kus Eesti lipp heisatakse alaliselt.
- (5) Alaliselt heisatud Eesti lippu valgustatakse pimedal ajal.

§ 6. Lipupäevad

- (1) Lipupäevad on:
 - 1) 3. jaanuar – Vabadussõjas võidelnute mälestuspäev;
 - 2) 2. veebruar – Tartu rahulepingu aastapäev;
 - 3) 24. veebruar – iseseisvuspäev, Eesti Vabariigi aastapäev;
 - 4) 14. märts – emakeelepäev;
 - 4¹) 23. aprill – veteranipäev;
 - 5) maikuu teine pühapäev – emadepäev;
 - 6) 9. mai – Euroopa päev;
 - 7) 4. juuni – Eesti lipu päev;
 - 8) 14. juuni – leinapäev (lipp heisatakse leinalipuna);
 - 9) 23. juuni – võidupüha;
 - 10) 24. juuni – jaanipäev;

Täidab
hindaja

1 + 1 p

1 + 1 p

Punkte kokku:

11) 20. august – taasiseseisvumispäev;
12) 1. september – teadmispäev;
12¹) oktoobrikuu kolmas laupäev – hõimupäev;
13) novembrikuu teine pühapäev – isadepäev;
14) Riigikogu või kohaliku omavalitsuse volikogu valimise päev, rahvahääletuse toimumise päev ja Euroopa Parlamendi valimise päev.
(2) Lipupäevadel heiskavad Eesti lipu riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutused ning avalik-õiguslikud juriidilised isikud.
(3) Riigikogu või kohaliku omavalitsuse volikogu valimise päeval, rahvahääletuse toimumise päeval ja Euroopa Parlamendi valimise päeval heisatakse Eesti lipp ka valimisjaoskonna hoonele.
(4) Riigikogu, Vabariigi Presidendi ja Vabariigi Valitsuse hoonele heisatakse koos Eesti lipuga 16. veebruaril, Leedu iseseisvuspäeval, Leedu riigilipp ja 18. novembril, Läti Vabariigi väljakuulutamise päeval, Läti riigilipp.
(5) Vabariigi Valitsus võib ühekordselt otsustada Eesti lipu heiskamise riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustele ning avalik-õiguslikele juriidilistele isikutele ka muul ajal, et tähistada Eesti riigi ja rahva jaoks olulise tähtsusega sündmust.
§ 7. Lipu heiskamise ja langetamise aeg
(1) Eesti lipp heisatakse päikesetõusul, kuid mitte hiljem kui kell 8.00, ja langetatakse päikeseloojangul, kuid mitte hiljem kui kell 22.00.
(2) Vabariigi Valitsus võib ühekordselt otsustada Eesti lipu heiskamise ja langetamise muu kellaaja.
(3) Eesti lippu ei langetata jaaniööl.
/.../
§ 12. Lipu heiskamine leinalipuna
(1) Üleriigilise leina tähistamiseks heisatakse Eesti lipp leinalipuna.
(2) Kui Eesti lipp heisatakse leinalipuna, kinnitatakse lipuvarda ülemisse otsa must lint või heisatakse lipp poolde masti.
/.../
§ 17. Vabariigi Presidendi lipp
(1) Vabariigi Presidendi lipp on Eesti lipp, mille mõlemal küljel on keskel suur riigivapp. Vapilõvid lipu mõlemal küljel on suunatud lipuvarda poole. /.../
(2) Vabariigi Presidendi lipp heisatakse tema residentsile ja liiklusvahendile ning vajaduse korral tseremoonia toimumise kohas Vabariigi Presidendi osavõtu ajaks. /.../
(Teksti on eksamiülesandeks kohandatud.)

Talvine Eesti mets
Foto: delfi.ee

Otsusta, kas väide on õige või väär. Tee vastavasse kasti rist.

Väide	Õige	Väär
1. Eesti lippu tohib kasutada ainult riigilipuna.		
2. Juuniküüditamise aastapäeval, 14. juunil heisatakse Eesti lipp poolde masti või musta lindiga.		
3. Eesti lipp mõõtudega 105 x 165 sentimeetrit vastab Eesti lipu seaduse § 2 nõuetele.		
4. Eesti lipu heiskamisel välismaal peab arvestama ainult Eesti seadusi.		
5. Maaeluministeeriumi hoonel peab olema Eesti lipp heisatud alaliselt.		
6. Kõikidel hoonetel langetatakse Eesti lipp päikeseloojangul.		
7. Jaaniõhtul ei langetata Eesti lippu.		
8. Eesti lipp heisatakse Pika Hermanni torni alati päikesetõusul.		
9. Põhikoolide hoonetel heisatakse Eesti lipp iga päev.		
10. Vabariigi Presidendi lipu mõlemal küljel on kujutatud kolme lõviga vappi.		

Kodutütar Kaisa Kerge ja noorkotkas Mikk Metsar
Valgamaalt heiskavad lippu Pika Hermanni torni
Foto: Erik Peinar

Täidab
hindaja

1 p

13

1 p

14

1 p

15

1 p

16

1 p

17

1 p

18

1 p

19

1 p

20

1 p

21

1 p

22

Punkte kokku: